

Warszawa, dnia 2 maja 2011 r.

RPO-670380-VII-720.8.1/11/PK

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Policyjnej Izby Dziecka w Elblągu
(wyciąg)**

1. Wprowadzenie.

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 4 kwietnia 2011 r. do Policyjnej Izby Dziecka w Elblągu, przy ul. Tysiąclecia 3 (zwanej dalej Izbą, PID lub placówką), udali się przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji.

Przedstawiciele KMP sprawdzili na miejscu sposób traktowania nieletnich umieszczonych w Policyjnej Izbie Dziecka w Elblągu, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, nieludzkim lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji:

- przeprowadzono rozmowę na temat funkcjonowania Izby z Kierownikiem Policyjnej Izby Dziecka w Elblągu;
- dokonano oglądu wszystkich pomieszczeń i terenu Izby;
- zapoznano się z następującą dokumentacją: Prawami i Obowiązkami Nieletniego Zatrzymanego w Policyjnej Izbie Dziecka; Porządkiem Dnia Nieletnich umieszczonych w Policyjnej Izbie Dziecka; konspektami zajęć wychowawczych; procedurami stosowanymi w Izbie oraz z regulaminem odwiedzin nieletnich przebywających w Policyjnej Izbie Dziecka w Elblągu.

Dokonane w oparciu o powyższe czynności ustalenia wizytatorzy przekazali Komendantowi Miejskiemu Policji w Elblągu, jego I Zastępcy oraz Kierownikowi Policyjnej Izby Dziecka oraz wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Ponadto, po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: sprawozdanie z działalności Izby Dziecka przy KMP w Elblągu za rok 2010; protokół z kontroli Policyjnej Izby Dziecka w Elblągu przeprowadzonej w dniach 25 marca 2010 r. przez sędzię Sądu Okręgowego w Elblągu oraz protokół kontroli sanitarnej przeprowadzonej w dniach 23 i 24 marca 2009 r. przez Zespół Państwowego Inspektora Sanitarnego MSWiA na obszarze woj. warmińsko-mazurskiego

2. Charakterystyka Izby.

Policyjna Izba Dziecka podlega Komendzie Miejskiej Policji w Elblągu i jest przeznaczona dla 12 nieletnich.

W skład kadry placówki wchodzi: kierownik oraz 8 funkcjonariuszy Policji (w tym jedna kobieta). Wszyscy funkcjonariusze mają przygotowanie pedagogiczne.

Służba pełniona jest całodobowo przez co najmniej dwóch funkcjonariuszy w ramach 12 godzinnych dyżurów. W przypadku umieszczenia w Izbie nieletniej, czynności związane z jej osadzeniem wykonuje osoba tej samej płci pełniąca dyżur w placówce lub Komendzie Miejskiej Policji w Elblągu.

W 2010 r. w PID przebywało 207 nieletnich, w tym 180 chłopców i 27 dziewcząt. Wśród wszystkich zatrzymanych i umieszczonych w Izbie, najwięcej było osób w wieku 16 lat (73 nieletnich) oraz 15 lat (51). Najczęstszym powodem umieszczenia w Policyjnej Izbie Dziecka było popełnienie czynu karalnego – 131 przypadków; 51 nieletnich zostało zatrzymanych i umieszczonych w Izbie na podstawie nakazów wydanych przez sądy. W całkowitej liczbie nieletnich, którzy w 2010 r. przebywali w zwizytowanej przez KMP Izbie, 17 nieletnich (15 chłopców i 2 dziewcząt) to wychowankowie młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii, przebywający na samowolnych oddaleniach z placówek. W związku z istniejącą do niedawna luką prawną dotyczącą sposobu postępowania przez funkcjonariuszy Policji z tą kategorią nieletnich, Komenda Wojewódzka Policji w Olsztynie opracowała procedurę przewidującą objęcie opieką takich nieletnich w Policyjnej Izbie Dziecka w Elblągu do czasu odebrania ich przez pracowników placówek, z których uciekli. Pobyt nieletnich w Policyjnej Izbie Dziecka w Elblągu w 2010 r., w 17 przypadkach przekroczył 72 godziny. Byli to nieletni

oczekujący na umieszczenie w schronisku dla nieletnich lub w zakładzie poprawczym. Z informacji przekazanych pracownikom KMP przez Kierownika Izby wynika, iż w 2011 r., najdłuższy odnotowany pobyt nieletniego w placówce, wyniósł ponad 3 tygodnie. Chłopiec przebywał w Izbie na mocy decyzji sądu o jego umieszczeniu w PID do czasu przetransportowania do Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego.

Powyższe przykłady stanowią ilustrację naruszeń art. 40 §6 i §7 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2010 Nr 33, poz. 178 ze zm.) [dalej u.p.n], który określa ściśle czas zatrzymania nieletniego w policyjnej izbie dziecka. Zgodnie ze stanowiskiem przyjętym w doktrynie, „wydanie przez sąd rodzinny (sędziego rodzinnego) postanowienia o zatrzymaniu nieletniego w schronisku dla nieletnich uprawnia do zatrzymania nieletniego w policyjnej izbie dziecka na okres przekraczający 72 godziny. Niemniej jednak czas ten powinien jedynie obejmować okres niezbędny do przewiezienia zatrzymanego do schroniska dla nieletnich. Przetrzymanie nieletniego w policyjnej izbie dziecka przez kilka dni (np. z powodu braku miejsc w schronisku dla nieletnich czy środka transportu) jest sprzeczne z treścią postanowienia o zastosowaniu środka tymczasowego” (Komentarz do art.40 u.p.n.[w:] P. Górecki, S. Stachowiak. Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz, Oficyna, 2007, wyd. IV. Stan prawny: 2007.04.02.). O konieczności minimalizowania okresu pobytu nieletnich w policyjnych izbach dziecka do niezbędnego minimum, stanowi także art. 37 b Konwencji o Prawach Dziecka. Również Zalecenia Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom i Nieludzkiemu oraz Poniżającemu Traktowaniu lub Karaniu (CPT), zawarte w sprawozdaniu dla polskiego rządu z wizyty w Polsce w 2004 r. [(Rada Europy, Strasburg, 11.04.2005 r.); CPT (2005)3], nałożyły na nasz kraj obowiązek dbałości o przestrzeganie w praktyce maksymalnego okresu pobytu nieletnich w tego typu placówkach, ze względu na fakt, iż nie są one wystarczająco przystosowane do długotrwałych pobytów w nich nieletnich.

3. Ogląd Izby.

Policyjna Izba Dziecka w Elblągu usytuowana jest na I piętrze budynku Komendy Miejskiej Policji w Elblągu.

W skład pomieszczeń Izby wchodzi: izba dyżurna, sanitariat, pomieszczenie kuchenne, magazyn, 2 świetlice oraz 3 sypialnie. Na zewnątrz usytuowano plac spacerowy połączony z pomieszczeniami Izby wspólną klatką schodową.

Podłogę sanitariatu dla nieletnich wyłożono terakotą, ściany zaś glazurą. Wyodrębniono w nim kabinę ustępową oraz natrysk. Osłonięcie natrysku stanowi zasłona z tworzywa sztucznego zapewniająca poszanowanie intymności w trakcie kąpieli. W sanitarium zamontowano ponadto 2 pisuary i 2 umywalki. W dniu wizytacji w sanitarium znajdował się papier toaletowy, papierowe ręczniki oraz pasty do mycia zębów. Jak wynika z informacji przekazanej przez kierownika Izby, szczoteczki do zębów nieletni posiadają w osobnych półkach znajdujących się w magazynie.

Pomieszczenie kuchenne w PID, z uwagi na przygotowywanie posiłków dla nieletnich przez zewnętrzną firmę cateringową „Smak-pol” z Elbląga, pełni jedynie rolę punktu dystrybucji dostarczanego wyżywienia. Posiłki wydawane są nieletnim przebywającym w Izbie w naczyniach jednorazowych. Są one spożywane przez nieletnich w świetlicy. Kuchnię wyposażano w zlew dwukomorowy, lodówkę, kuchenkę elektryczną, kuchenkę mikrofalową, szafki oraz stół i krzesła. Stan czystości pomieszczenia nie budzi zastrzeżeń.

Magazyn Policyjnej Izby Dziecka w Elblągu to obszerne pomieszczenie pełniące zarówno rolę magazynu *sensu stricte*, jak i rolę szatni dla nieletnich przebywających w Izbie. Przechowywana jest w nim zatem czysta odzież zastępcza dla nieletnich; brudna odzież i pościel; koce; materace; ręczniki; środki do utrzymania higieny oraz środki czystości. Z informacji przekazanych przez kierownika Izby pracownikom KMP wynika, iż placówka nie dysponuje bielizną dla przebywających w niej nieletnich. Brudną odzież i pościel składa się w osobnych pojemnikach, które zabierane są przez firmę zewnętrzną wykonującą usługi pralnicze na potrzeby Izby. W magazynie znajduje się także regał z półkami, których liczba odpowiada pojemności Izby. Przechowywana jest w nich odzież własna nieletnich, szczoteczki do mycia zębów

oraz drobne przedmioty oddane do depozytu w osobnych, zapieczętowanych kopertach. W magazynie przeprowadzane są także kontrole osobiste nieletnich.

Izba dysponuje dwiema świetlicami dla nieletnich. Obie świetlice wyposażone zostały w monitoring wizyjny. Jedna z nich to świetlica dydaktyczna, w której prowadzone są zajęcia wychowawczo-dydaktyczne. Wyposażono ją w telewizor, odtwarzacz dvd, magnetofon, stoły oraz krzesła. Druga świetlica to świetlica przeznaczona do organizacji typowych zajęć świetlicowych tj. gry planszowe czy czytelnictwo prasy. Do dyspozycji nieletnich w czasie zajęć świetlicowych pozostaje także stół do ping-ponga.

Odwiedziny nieletnich odbywają się w obecności funkcjonariusza Policji w jednej ze świetlic. Zgodnie z wyjaśnieniami otrzymanymi od kierownika Izby widzenie z nieletnim odbywa się w obecności wychowawcy lub opiekuna w każdym przypadku, gdy Sąd wydaje takie pisemne polecenie. Taki dodatkowy środek ostrożności stosowany jest jednakże sporadycznie, zazwyczaj wobec nieletnich, w stosunku do których Sąd zastosował środek tymczasowy w postaci umieszczenia w schronisku dla nieletnich, w sprawach w których należało dokonać jeszcze czynności np. przesłuchań rodziców nieletnich.

W wizytowanej Izbie wyodrębniono dwie sypialnie dla nieletnich oraz izbę chorych. W przypadku braku nieletnich, którzy w związku z chorobą powinni przebywać w izbie chorych, pomieszczenie to wykorzystywane jest jako sypialnia. Każda z sypialni oraz izba chorych przeznaczona jest dla 4 nieletnich. Stan wyposażenia tych pomieszczeń oraz ich czystości nie budzi zastrzeżeń. Okna sypialni oraz izby chorych wychodzą na teren wewnętrzny komendy. Dopływ oświetlenia naturalnego oraz moc oświetlenia sztucznego, są wystarczające w ocenie pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji dla czytania oraz pisania. Sypialnie wyposażono

w kamery z czujnikiem ruchu oraz przyciski instalacji przyzywowej.

Podgląd zamontowanego w Izbie monitoringu obejmującego sypialnie, świetlice, korytarz oraz wejście do Izby, możliwy jest na ekranie monitora znajdującego się w dyżurce wizytowanej placówki. Tutaj też odbywają się czynności związane z przyjęciem i zwolnieniem nieletniego. W dyżurce znajduje się także szafa pancerna

przeznaczona do przechowywania depozytów wartościowych zatrzymanych w Izbie nieletnich, większość dokumentacji związanej z funkcjonowaniem Izby oraz apteczka wyposażona w podstawowe środki medyczne i medykamenty. W apteczce znajduje się ponadto instrukcja udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej oraz wykaz funkcjonariuszy, którzy odbyli przeszkolenie w tym zakresie. Każdy nieletni przed umieszczeniem w Izbie badany jest przez lekarza z cywilnej placówki służby zdrowia w Elblągu. W razie nagłych wypadków, do Izby wzywane jest pogotowie ratunkowe.

Na korytarzu Policyjnej Izby Dziecka w Elblągu wywieszona są prawa i obowiązki nieletnich, rozkład dnia, a także adresy instytucji państwowych stojących na straży prawa – Rzecznika Praw Dziecka, Rzecznika Praw Obywatelskich, sądów. Na końcu korytarza znajduje się wyjście na klatkę schodową prowadzącą na plac spacerowy. Stan klatki schodowej w ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji wymaga podjęcia działań remontowych związanych z uzupełnieniem ubytków ścian oraz ich pomalowaniem.

Plac spacerowy osłonięty jest od góry metalową siatką; ściany zaś wykonane zostały z betonu. Powierzchnia placu jest duża i umożliwia organizację gier zespołowych. Z informacji przekazanych przez kierownika Izby, a dotyczących przesłanek, które warunkują rezygnację z wyjścia nieletnich na plac spacerowy (opady deszczu, śniegu, zmrok), zasadnym w ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji byłoby rozważenie możliwości wykonania częściowego zadaszania placu spacerowego oraz zamontowania na nim sztucznego oświetlenia. Zastosowane rozwiązania uniezależniłyby niewątpliwie realizację prawa nieletnich do zajęć na świeżym powietrzu, od warunków pogodowych.

W celu uniemożliwienia nieletnim samowolnego oddalenia się i kontaktowania z osobami nieupoważnionymi, w oknach pomieszczeń Izby zainstalowano kraty od zewnątrz, natomiast od wewnątrz osłonięto je metalową siatką. W pomieszczeniach działa wentylacja grawitacyjna umożliwiająca właściwą cyrkulację powietrza.

4. Rozmowy z nieletnimi.

W dniu wizytacji, w Izbie nie przebywał żaden nieletni.

5. Analiza dokumentacji Izby.

W Policyjnej Izbie Dziecka w Elblągu opracowano dokument pt. „Prawa i obowiązki nieletniego zatrzymanego w Policyjnej Izbie Dziecka”. Jest on wywieszony na jednej z tablic na korytarzu Izby, obok Porządku Dnia. Poza prawami i obowiązkami spoczywającymi na nieletnich przebywającymi w PID, dokument zawiera katalog kar i nagród stosowanych w Izbie. Analiza treści punktu 4 tego dokumentu, który obok środków oddziaływania wychowawczego stosowanego wobec nieletnich (pochwała, upomnienie) zawiera także umieszczenie w pomieszczeniu izolacyjnym, czyli środek służący przeciwdziałaniu sytuacjom, w których może dojść do zagrożenia życia lub zdrowia nieletniego, albo osób trzecich, wskazuje na potrzebę jego zmiany. Utożsamianie umieszczenia nieletniego w pomieszczeniu izolacyjnym z jedną z form odpowiedzialności za jego złe zachowanie, stanowi niewłaściwą interpretację *ratio legis* tego środka, którego celem nadrzędnym jest ochrona życia lub zdrowia nieletniego zagrożonych w czasie jego silnego wzburzenia. W ocenie wizytujących, ujawniona nieprawidłowość wiąże się z koniecznością wyeliminowania z katalogu kar możliwości zastosowania pomieszczenia izolacyjnego wobec nieletniego znajdującego się w stanie silnego wzburzenia. Z uwagi na dopuszczalność stosowania opisanego środka w ściśle określonych sytuacjach oraz ujawniony w trakcie oglądu Izby, brak przeznaczonego na ten cel pomieszczenia, za konieczne uznać również należy stworzenie w Izbie takiego pokoju.

Analiza treści Porządku Dnia obowiązującego w Policyjnej Izbie Dziecka wskazuje, iż każdego dnia nieletni mogą dwukrotnie korzystać z zajęć na świeżym powietrzu. Zajęcia te odbywają się na placu spacerowym. W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji przyjęte w tym zakresie rozwiązanie uznać należy za właściwe.

W wizytowanej Izbie opracowano konspekty pracy wychowawczej z przebywającymi w niej nieletnimi. Tematyka konspektów jest zróżnicowana. Wśród tematów poruszanych na zajęciach z nieletnimi wymienić można m.in.: zagadnienie tolerancji, problem agresji w telewizji, udzielanie pomocy przedmedycznej, zapobieganie AIDS, pogadanki n.t. uzależnień, czy wreszcie wiedzę dotyczącą Unii

Europejskiej. W zajęciach wychowawczych prowadzonych z nieletnimi w Izbie, poza funkcjonariuszami Policji, uczestniczą również studenci uczelni wyższych.

Nieodłączną część pracy funkcjonariuszy pełniących służbę w Izbie stanowią spotkania z opiekunami prawnymi nieletnich umieszczonych w PID. Ich celem jest uświadamianie opiekunom form i możliwości uzyskania pomocy ze strony organizacji społecznych i instytucji państwowych, które działają na rzecz dziecka i rodziny.

Poza obowiązkami wynikającymi z przepisów regulujących funkcjonowanie policyjnych izb dziecka, funkcjonariusze pełniący służbę w PID biorą aktywny udział w przedsięwzięciach z zakresu szeroko rozumianej profilaktyki. Tytułem przykładu wskazać można organizację spotkań z dziećmi, młodzieżą i nauczycielami, w trakcie których poruszane są zagadnienia dotyczące odpowiedzialności prawnej nieletnich i ich rodziców, postępowania z dziećmi będącymi pod wpływem alkoholu w szkole. W spotkaniach wykorzystywane są materiały audiowizualne, najczęściej w postaci filmów.

W 2010 r. w Izbie nie miał miejsca żaden wypadek nadzwyczajny, nie stosowano środków przymusu bezpośredniego i nie odnotowano żadnych skarg nieletnich na funkcjonariuszy pracujących w placówce.

W Protokole kontroli sanitarnej przeprowadzonej w dniach 23 i 24 czerwca 2009r. w pomieszczeniach Policyjnej Izby Dziecka w Komendzie Miejskiej Policji w Elblągu przez Zespół Państwowego Inspektora Sanitarnego MSWiA na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego wśród zaleceń pokontrolnych znalazło się jedno dotyczące zmiany materaców znajdujących się w sypialniach nieletnich na takie, które wykonane będą z materiału nienasiąkliwego. Wykonanie opisanego zalecenia winno zostać zrealizowane do dnia 31 sierpnia 2009 r. Realizacja tego zalecenia została potwierdzona przez pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji w trakcie wizytacji.

6. Wnioski i zalecenia.

Na podstawie przeprowadzonych czynności, pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji stwierdzili, że - generalnie rzecz biorąc - w Policyjnej Izbie Dziecka w Elblągu prawa nieletnich są przestrzegane.

Po przeanalizowaniu dokumentacji oraz obejrzeniu pomieszczeń Izby, działając na podstawie art. 19 Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, Krajowy Mechanizm Prewencji rekomenduje:

1. wyeliminowanie przypadków przetrzymywania nieletnich ponad ramy czasowe określone w art. 40 u.p.n;
2. wyeliminowanie z katalogu kar środka polegającego na umieszczeniu nieletniego w pomieszczeniu izolacyjnym w celu ochrony zdrowia jego lub osób postronnych oraz przeznaczenie jednego z pomieszczeń Izby do realizacji opisanego środka;
3. wyposażenie magazynu odzieży czystej w bieliznę dla przebywających w Izbie nieletnich;
4. zapewnienie sztucznego oświetlenia na placu spacerowym oraz rozważenie możliwości jego częściowego zadaszenia;
5. przeprowadzenie remontu klatki schodowej prowadzącej na plac spacerowy.

W odpowiedzi z dnia 1 czerwca 2011 r. Komendant Miejski Policji w Elblągu poinformował Rzecznika Praw Obywatelskich o zrealizowaniu rekomendacji Krajowego Mechanizmu Prewencji wydanych na skutek wizytacji podległej mu Policyjnej Izby Dziecka. Zgodnie z treścią pisma, wystosowano do KWP w Olsztynie zapotrzebowanie na zakup 20 kompletów bielizny damskiej i męskiej; naprawiono sztuczne oświetlenie na placu spacerowym oraz wyeliminowano z katalogu kar środek

polegający na umieszczeniu nieletniego w pomieszczeniu izolacyjnym w celu ochrony zdrowia jego lub osób postronnych. Na cel związany z zastosowaniem wspomnianego środka, przeznaczono jedną z sal izby chorych. Odnośnie trwającego ponad 3 tygodnie pobytu nieletniego w wizytowanej placówce, Komendant wyjaśnił, iż nieletni ten oczekiwał w PID w Elblągu na miejsce w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym, na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Elblągu. Długość pobytu oraz sam fakt pozostawiania nieletniego w PID ponad okres przewidziany prawem, były niezależne od kierownictwa wizytowanej placówki. Komendant poinformował Rzecznika

ponadto, że rozważona zostanie możliwość częściowego zadaszenia pola spacerowego.